

Archeologienota

Beerse – Beekakkersstraat

Jordi Bruggeman, Bénédicte Cleda en Natasja Reyns

Temse
2016

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2016/12.807/96

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	6
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	6
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	9
2.4	Assessmentrapport	9
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	9
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	21
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	23
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	24
2.4.6	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek.....	25
2.4.7	Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek.....	25
3	Bibliografie.....	26
3.1	Publicaties	26
3.2	Websites	26
4	Bijlagen	28
4.1	Archeologische periodes	28
4.2	Plannenlijst	28
4.3	Fotolijst.....	29

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2016J225

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

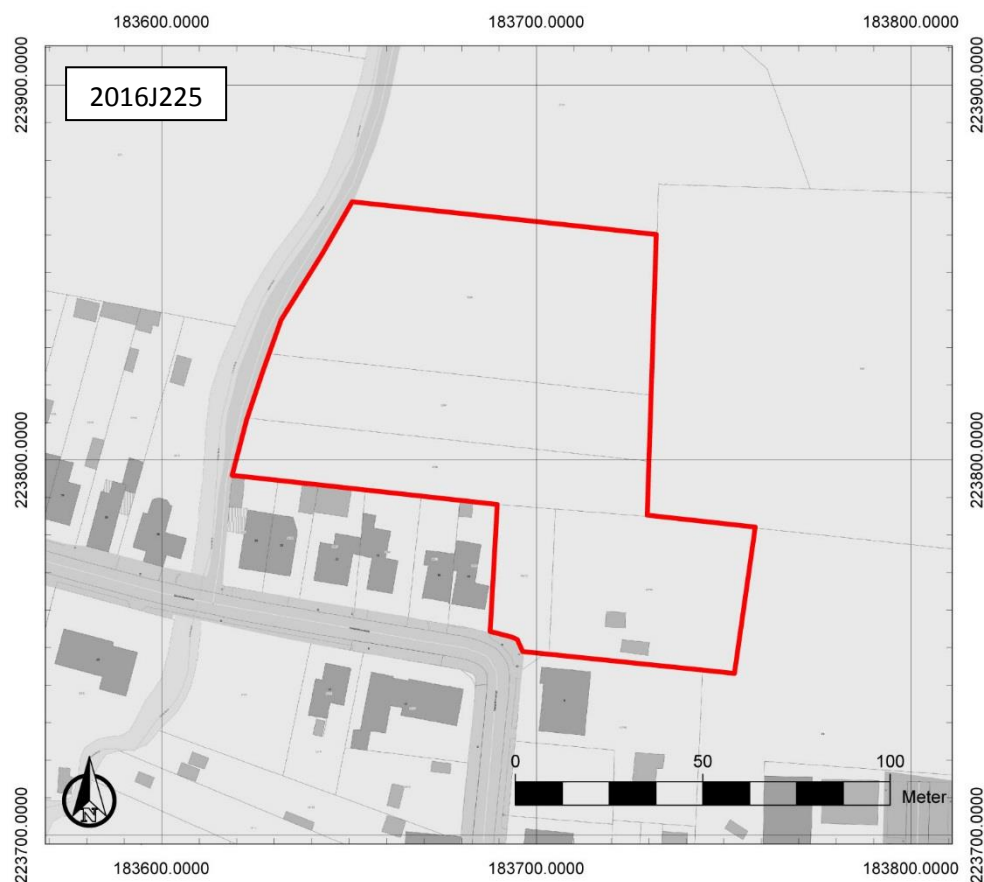
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Beerse, Beerse, Beekakkerstraat, Heylaer

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 168962, 233328
- 169058, 233338
- 169098, 233121
- 168986, 233109

Kadastrale percelen: Beerse, afdeling 1, sectie A, nummers 338a, 339a, 339b, 407t², 407s²

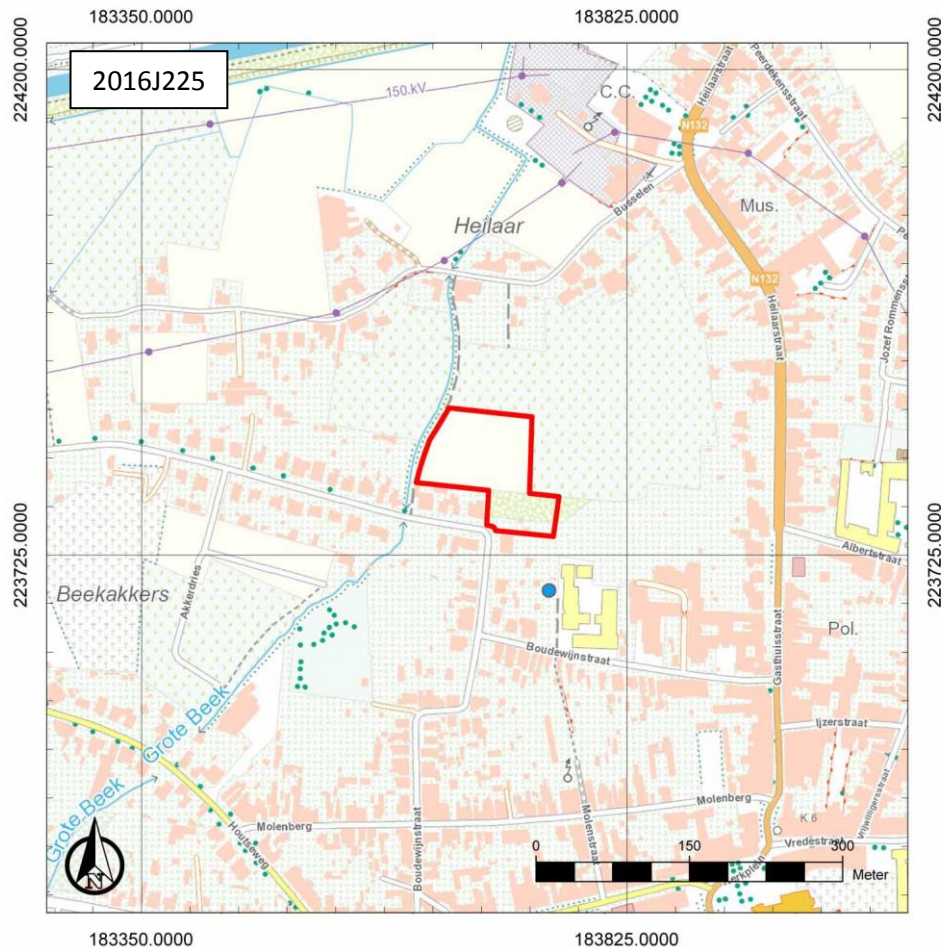
Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood
(http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 10115 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 19/10/2016 – 15/11/2016

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, middeleeuwen, akkerland

Verstoorde zones: er zijn geen reeds gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken binnen het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt een verkaveling gerealiseerd. Deze omvat 18 loten voor woningen (Figuur 3). De verkaveling wordt voorzien van wegenis, inclusief een ruimzone voor de aansluitende Grote Beek. Nutsleidingen worden aangelegd langs de wegenis. Verder wordt nog een groenzone voorzien binnen de verkaveling. De aanleg van woningen, wegenis en groenzones betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 50 cm diepte. De exacte funderingsdiepte en -techniek van de geplande infrastructuur ligt in deze fase echter nog niet vast.

De locatie van bijvoorbeeld plantputten, vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, liggen in het kader van de verkaveling nog niet vast. Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Volgende kaarten worden weergegeven: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en Atlas der Buurtwegen (1841). Ze gaan vooraf aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing. Vele stafkaarten tonen onvoldoende detail met betrekking tot het onderzoeksgebied.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

Bij de opmaak van de archeologienota werd contact opgenomen met Stephan Delaruelle van Erfgoed Noorderkempen.

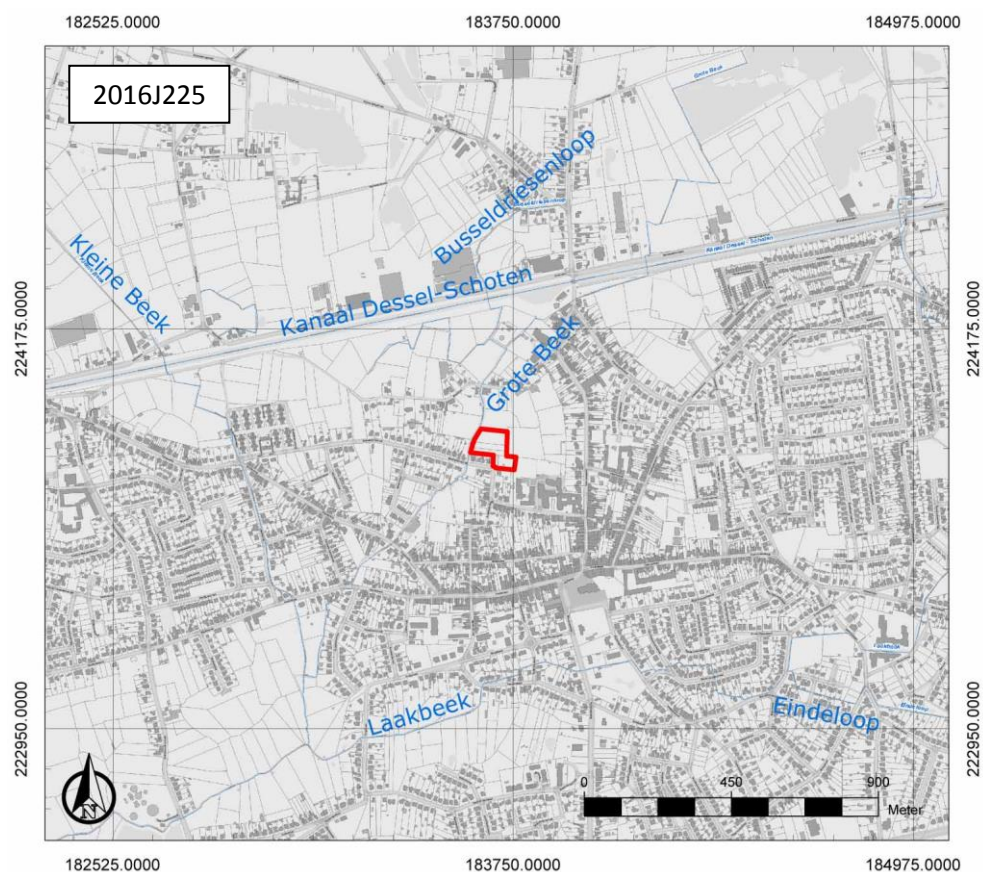
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

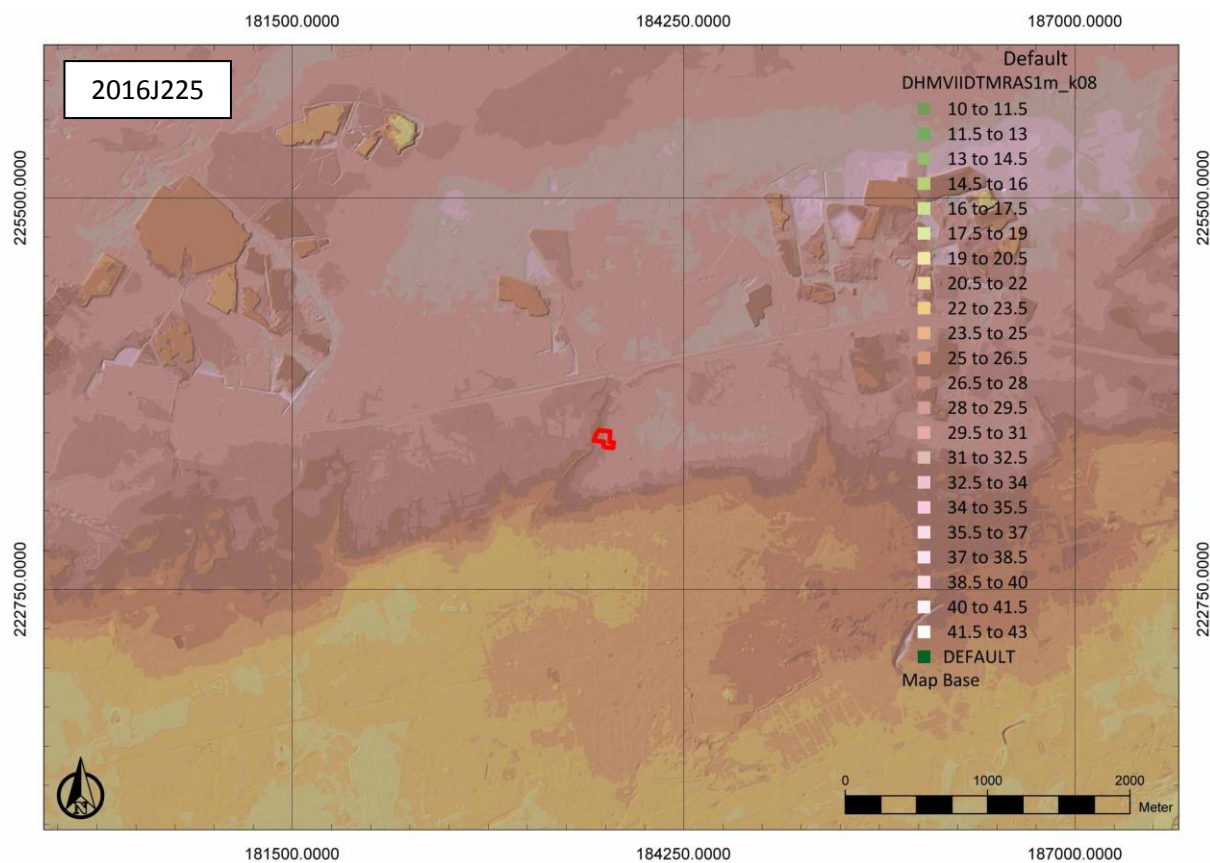
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de Beekakkerstraat (Figuur 4). Het bevindt zich ten noordwesten van het centrum van Beerse. Het onderzoeksgebied is gelegen in woongebied. Hydrografisch behoort het terrein tot het Netebekken. Ten westen stroomt aansluitend de Grote Beek. Ten noorden bevinden zich nog het kanaal Dessel-Schoten, de Kleine Beek en de Busseldriesenloop. Ten zuiden stromen de Laakbeek en de Eindeloop (Figuur 5).

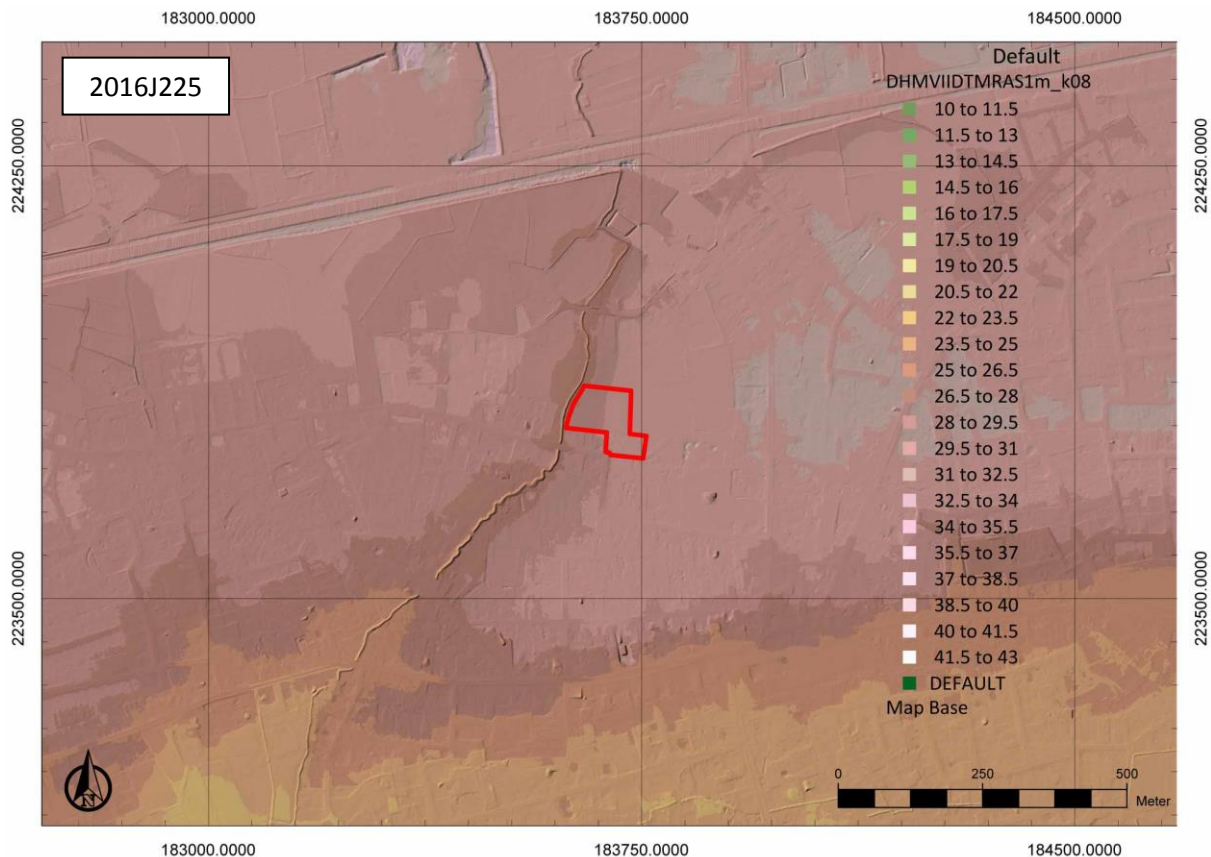
Figuur 4: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 5: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied - overzicht

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied - detail

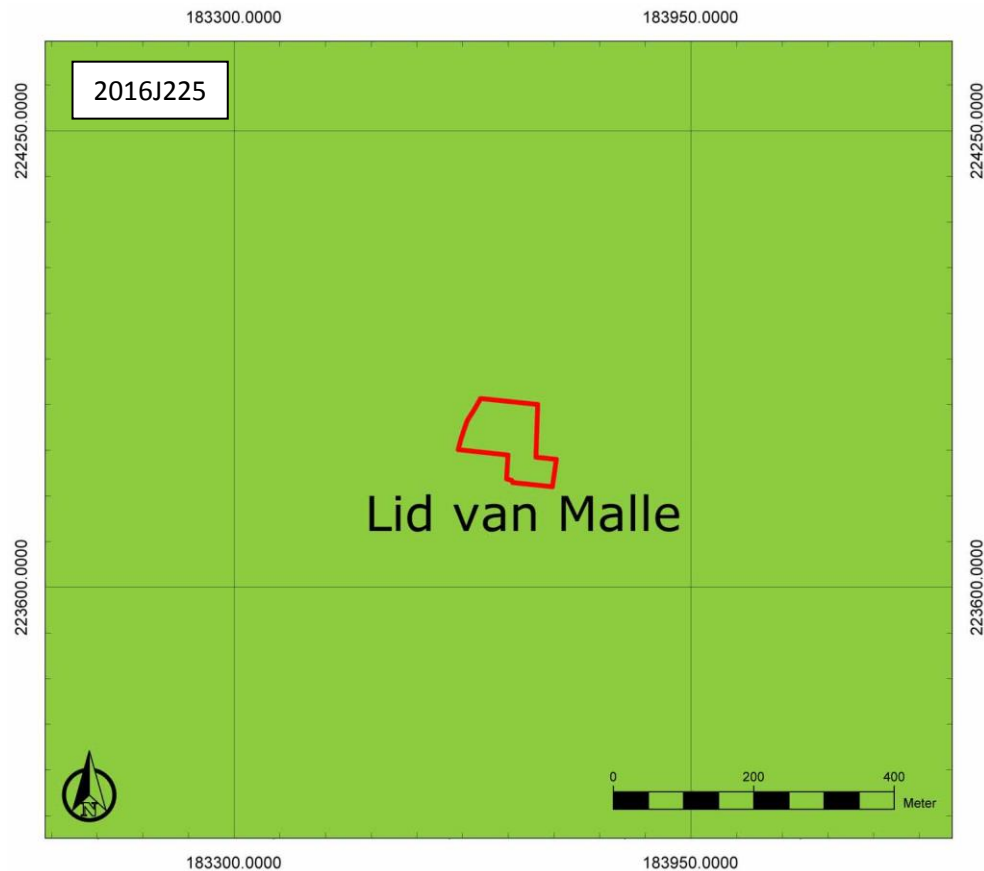

Figuur 8: Hoogteverloop van west naar oost van het terrein (www.geopunt.be/kaart)

Beerse is gelegen in de Kempische laagvlakte (Figuur 6). De Kempische laagvlakte is het gebied gelegen tussen de Scheldepolders in het westen en het Limburgs plateau in het oosten. De overgang Kempische laagvlakte – Limburgs plateau gebeurt licht abrupt. Het dalend Limburgs plateau sluit namelijk ten noordoosten van Turnhout aan bij het waterscheidingsvlak tussen het Schelde – Netebekken en het Maasbekken. Beide bekkens ontwateren het gebied. Het waterscheidingsvlak is een relatief brede strook die de morfologie van het centrale gedeelte van de Kempische laagvlakte domineert. Het heeft een onregelmatig, maar sterk ontwikkeld microreliëf. De maximale hoogte schommelt er tussen de 30 à 35 m. Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van de microcuesta van de Kempen. De randhelling of cuestafront genoemd, bevindt zich even ten zuiden van het onderzoeksgebied. De aanwezige waterlopen lopen nagenoeg evenwijdig. Ze ontspringen in het noordnoordoosten en stromen in zuidzuidwestelijk richting.³ Het onderzoeksgebied is gelegen op de zacht afhellende zuidelijke flank van een oost-west georiënteerde zandrug (Figuur 7), ter hoogte van en aansluitend bij de beekinsnijding van de hoger vermelde Grote Beek. Het terrein is het hoogst in het oosten, met een hoogte van 30,5 m TAW, en helt af naar het westen toe, waar het terrein een hoogte kent van 27,9 m TAW (Figuur 8).

³ Bogemans 2005, 4

De tertiaire ondergrond (Figuur 9) bestaat uit het Lid van Malle. Dit is olijfgrijs tot bruin fijn zand, is kleihoudend, kwartshoudend, weinig glauconiethoudend, glimmerhoudend en bevat veel houtfragmenten.⁴

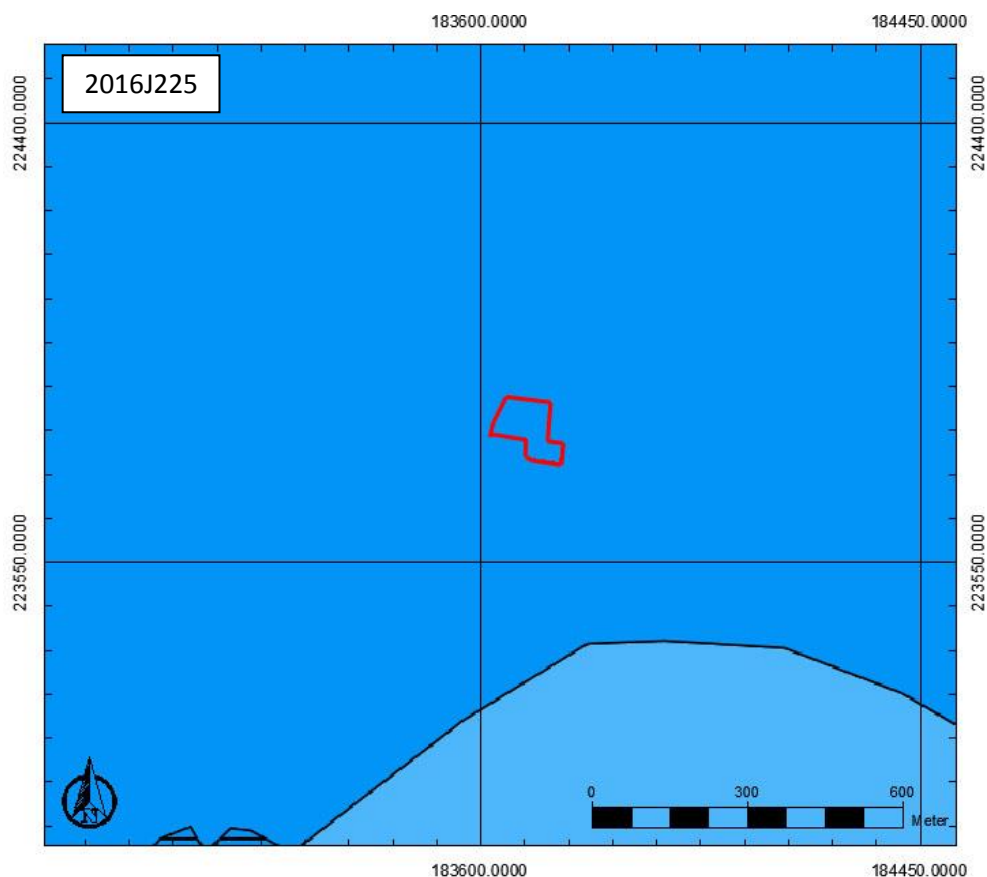

Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

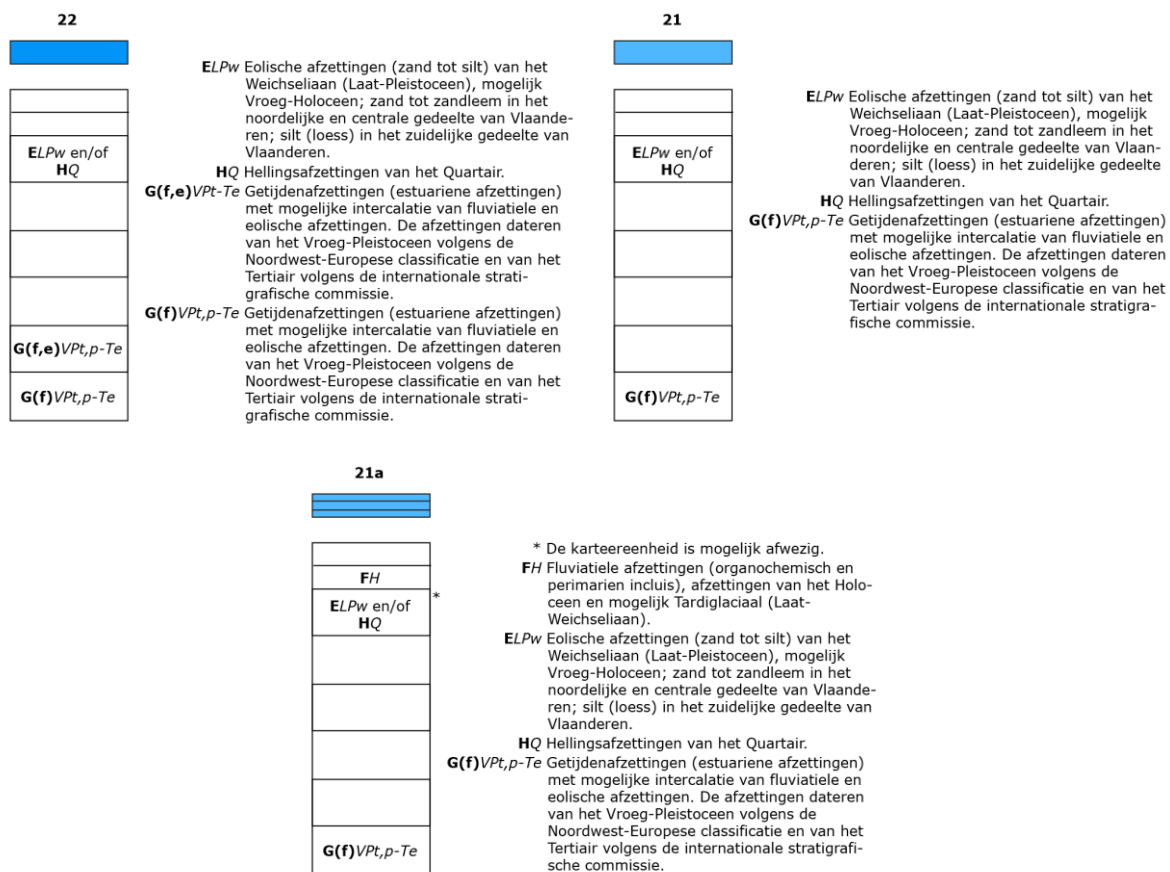
De quartairgeologische kaart (Figuur 10, Figuur 11) geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen bevinden van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Hieronder bevinden zich getijdenafzettingen met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen van het Vroeg-Pleistoceen, boven opnieuw getijdenafzettingen met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen van het Vroeg-Pleistoceen. Ten zuiden van het onderzoeksgebied ontbreken de eerstgenoemde getijdenafzettingen. Daar zijn al dan niet fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aanwezig. De eolische afzettingen ontbreken dan mogelijk.⁵

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

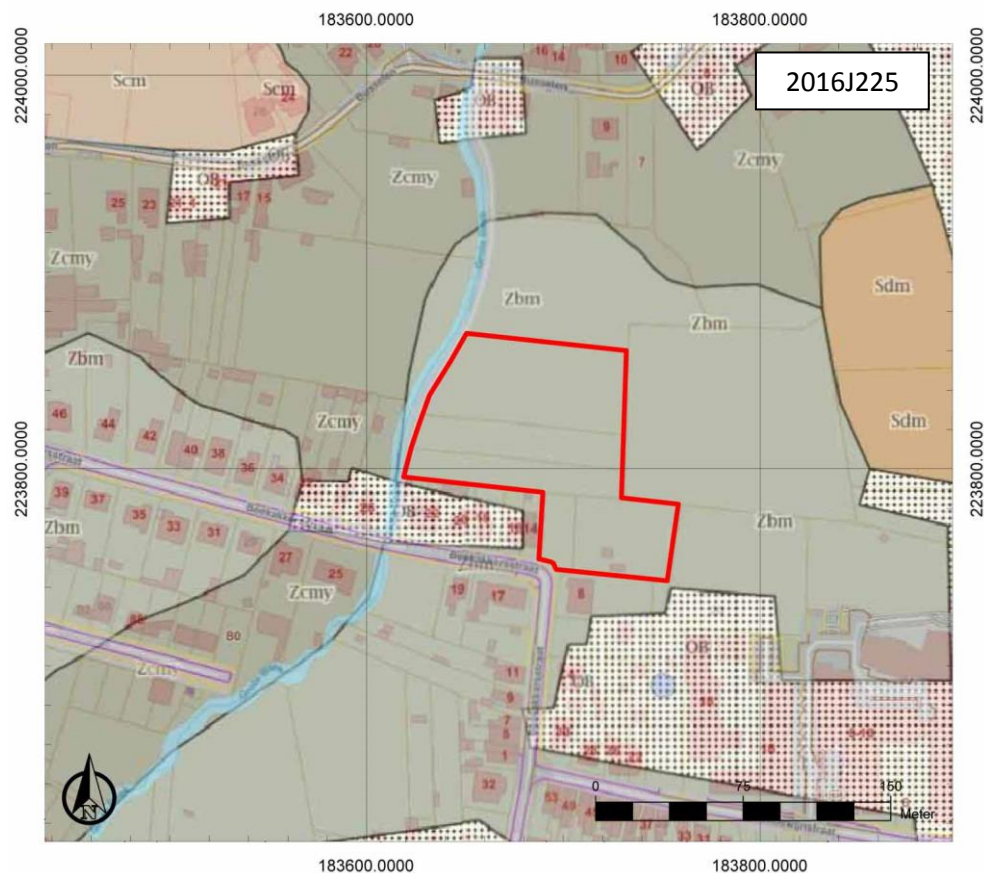

Figuur 10: Quartaairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 11: Legende bij de quartaairgeologische kaart (www.geopunt.be/kaart)

Ter hoogte van het volledige onderzoeksterrein wordt de bodem volgens de bodemkaart (Figuur 12) aangegeven als een droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Zbm). De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief. De antropogene horizon is waarschijnlijk een plaggenbodem, het restant van een systeem van bemesting waarbij mest uit de potstal vermengd met plaggen op de akkers werd gebracht. De algemene toepassing van plaggenbemesting in de Antwerpse Kempen is te situeren vanaf het begin van de 13de eeuw en werd toegepast tot aan de industrialisering van de landbouw. De meeste plaggenbodems lijken pas vanaf de 14de of 15de eeuw gevormd. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en bijgevolg een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief, dat bij ondiepe ingrepen en landbouwvoering niet meer geraakt wordt.⁶ Aan de overzijde van de beek komt een matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont voor, waarvan de sedimenten zwaarder of fijner worden in de diepte (Zcmy).

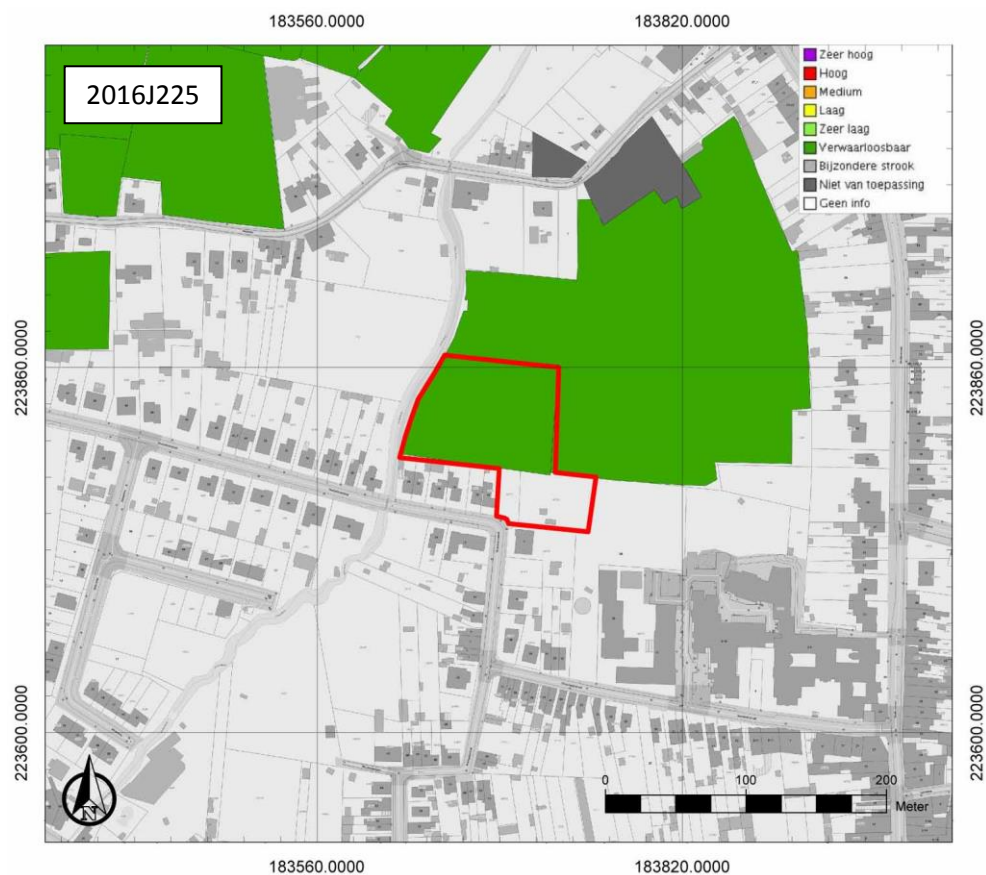

Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

⁶ Bastiaens 1994, 83-86; van Doesburg *et al.* 2007, 150

Figuur 13: Bodemgebruikskaat met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Figuur 14: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

De bodemgebruikskaart toont dat het grootste deel van het onderzoeksgebied in gebruik is als akker. Het zuidelijke deel wordt ingenomen door gras, struiken en bomen (Figuur 13). Een kleine oppervlakte in deze zone kent bebouwing en is afgedekt. De percelen binnen het onderzoeksgebied die werden beoordeeld naar potentiële bodemerosie, hebben een verwaarloosbaar potentieel op bodemerosie (Figuur 14)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De naam Beerse is mogelijk afgeleid van "bar", woest, weinig begroeid en stoelt wellicht op de onvruchtbare zand- en leembodem. Een tweede mogelijkheid is een verwijzing naar de Laak, waarbij onder "beer" een moerassige beek wordt verstaan.⁷

De geschiedenis van Beerse en Vosselaar verliep in grote mate parallel. Beide vormden één heerlijkheid, deel van het Land van Turnhout, toen dit in 1347 als bruidsschat aan Maria van Brabant in pand werd gegeven. Na haar dood, in 1399, werd het Land van Turnhout terug Brabants bezit, maar tot aan het einde van het ancien régime bleef het, weliswaar onder wisselende heren, apart bestuurd. Tweemaal werden Beerse en Vosselaar van het Land van Turnhout afgescheiden, namelijk van 1559 tot 1612 toen ze verpand werden aan de familie Van Renesse, heren van Elderen, Oostmalle, enz. en van 1626 tot 1648 aan Jan Proost, heer van Wechelderzande, Lille, Gierle en Vlimmeren. Na de Vrede van Munster kwam de heerlijkheid terug onder het Land van Turnhout. De gemeenschappelijke schepensbank, voor het eerst vermeld in 1386, ging in beroep bij de hofrechtbank van Zandhoven. Pas in 1805 werden beide gemeenten bestuurlijk gescheiden. De Fransen deelden Beerse in bij kanton Gierle binnen het arrondissement Turnhout en het departement der Twee Netten (huidige provincie Antwerpen). In 1801 werd Beerse overgeheveld naar het kanton Turnhout.⁸

In 1187 schonk bisschop Rogerus van Kamerijk de inkomsten van de kerken van Beerse en Vosselaar aan de Sint-Wivina-abdij van Groot-Bijgaarden. In 1426 werden echter de rechten afgekocht door de norbertijnen van de Antwerpse Sint-Michielsabdij, die hier sedert 1311 een zeer uitgestrekte heide zogenaamd "de Vroente" later omgedoopt in Abtsheide bezaten, weggeschonken uit het bezit van hertog Jan II. Van 1436 tot 1776 werd de dubbelparochie Beerse-Vosselaar bediend door een norbertijn, verblijvend op het Hofeinde in Vosselaar, vlak bij de grens met Beerse, en op gelijke afstand van beide kerken. Na de scheiding der parochies, in 1776, bleef het pastoorsambt te Beerse nog tot 1821 uitgeoefend door een witheer. Vanaf 1559 ressorteerden Beerse en Vosselaar onder het bisdom Antwerpen, sedert 1802 onder Mechelen en vanaf 1962 terug onder Antwerpen. Tot aan het einde van de 19de eeuw was Beerse een zuiver agrarische gemeente met overheersend heidegronden.⁹ De twee Wereldoorlogen hebben hun voetsporen nagelaten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hadden de Duitsers zich dagenlang ten noorden van het kanaal gevestigd.¹⁰

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Beerse, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120751> (geraadpleegd op 24 oktober 2016).

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Beerse, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120751> (geraadpleegd op 24 oktober 2016).

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Beerse, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120751> (geraadpleegd op 24 oktober 2016).

¹⁰ <http://www.beerse.be>

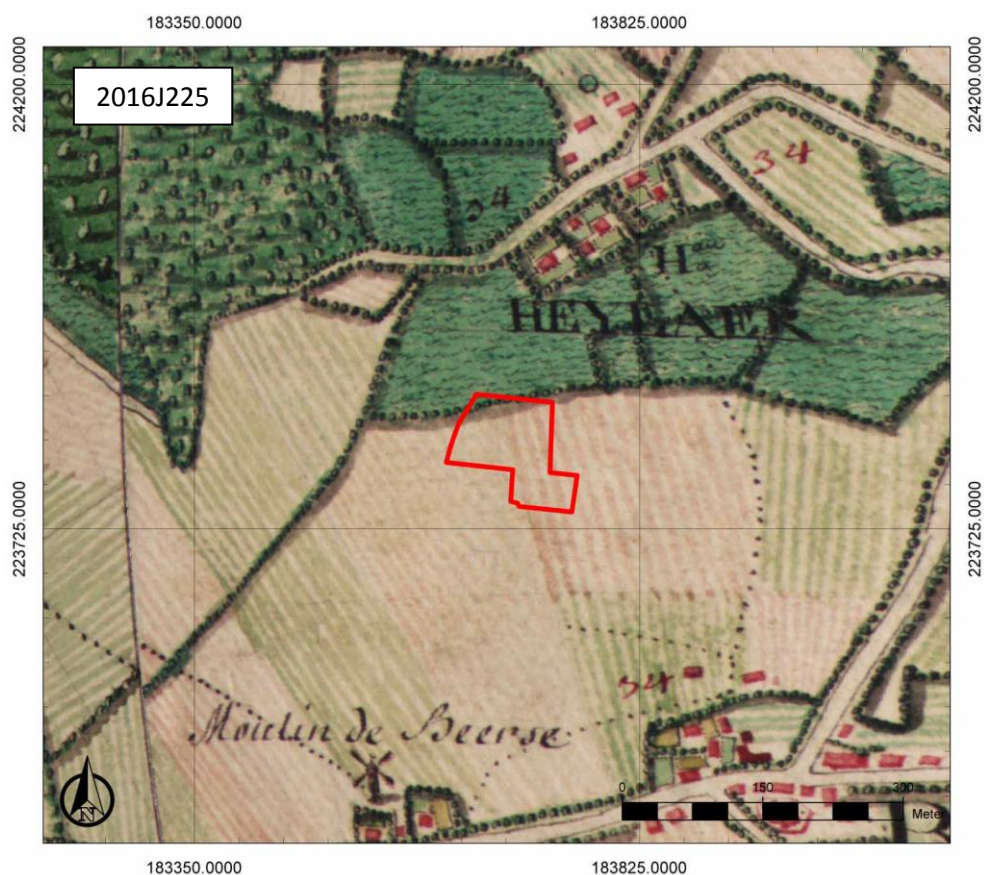
Figuur 15: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied - overzicht (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit 1771-1778 (Figuur 15 en Figuur 16) wordt het onderzoeksgebied aangegeven als akkerland. Binnen het onderzoeksgebied zelf is er geen bebouwing op te merken. Ten zuiden bevindt zich de molen van Beerse. De molen zou oorspronkelijk dateren uit de 17de eeuw en heropgericht zijn in 1707. Hij raakte definitief buiten gebruik in 1853.¹¹

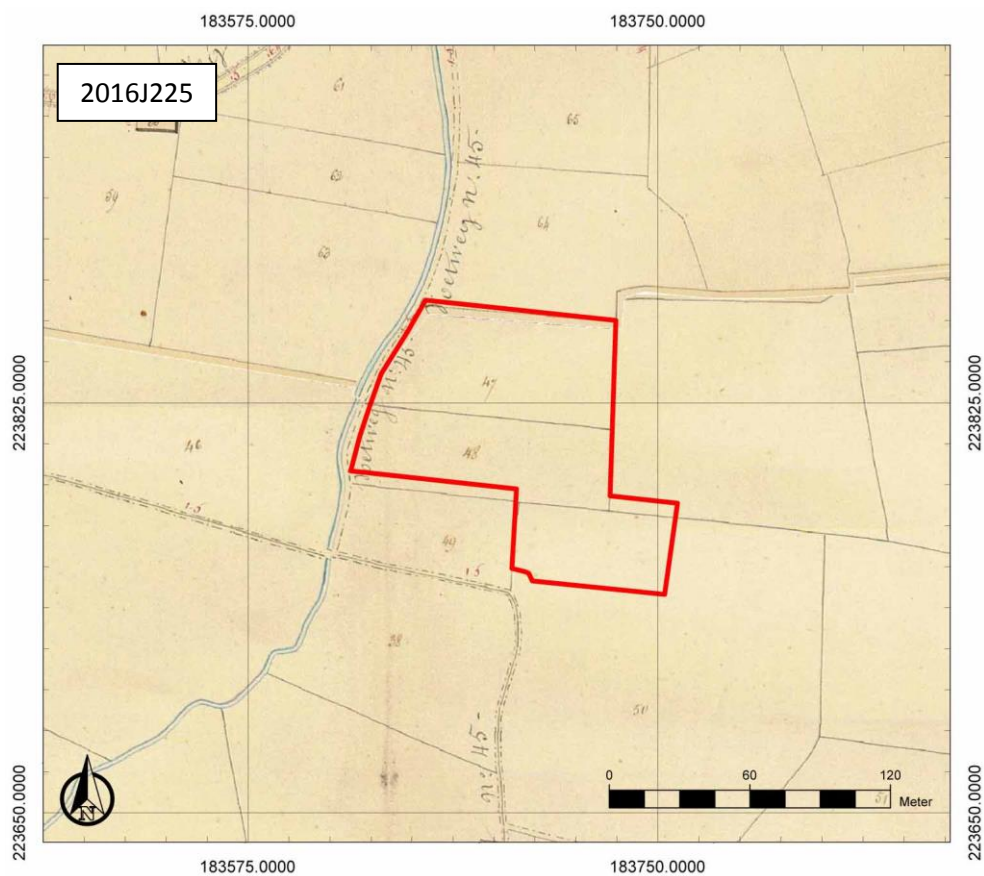
Op de Atlas der Buurtwegen uit 1841 (Figuur 17) is nog steeds geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. De Atlas der Waterlopen uit 1877 maakt duidelijk dat het onderzoeksgebied is gelegen ter hoogte van het toponiem Molen Akkers (Figuur 18).

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 19) toont dat het onderzoeksgebied grotendeels in gebruik is als akkerland. Het zuiden is begroeid met bomen. De bebouwing in het zuiden lijkt reeds aanwezig. We kunnen dus besluiten dat in 1971 het onderzoeksgebied er grotendeels uitzag zoals op heden.

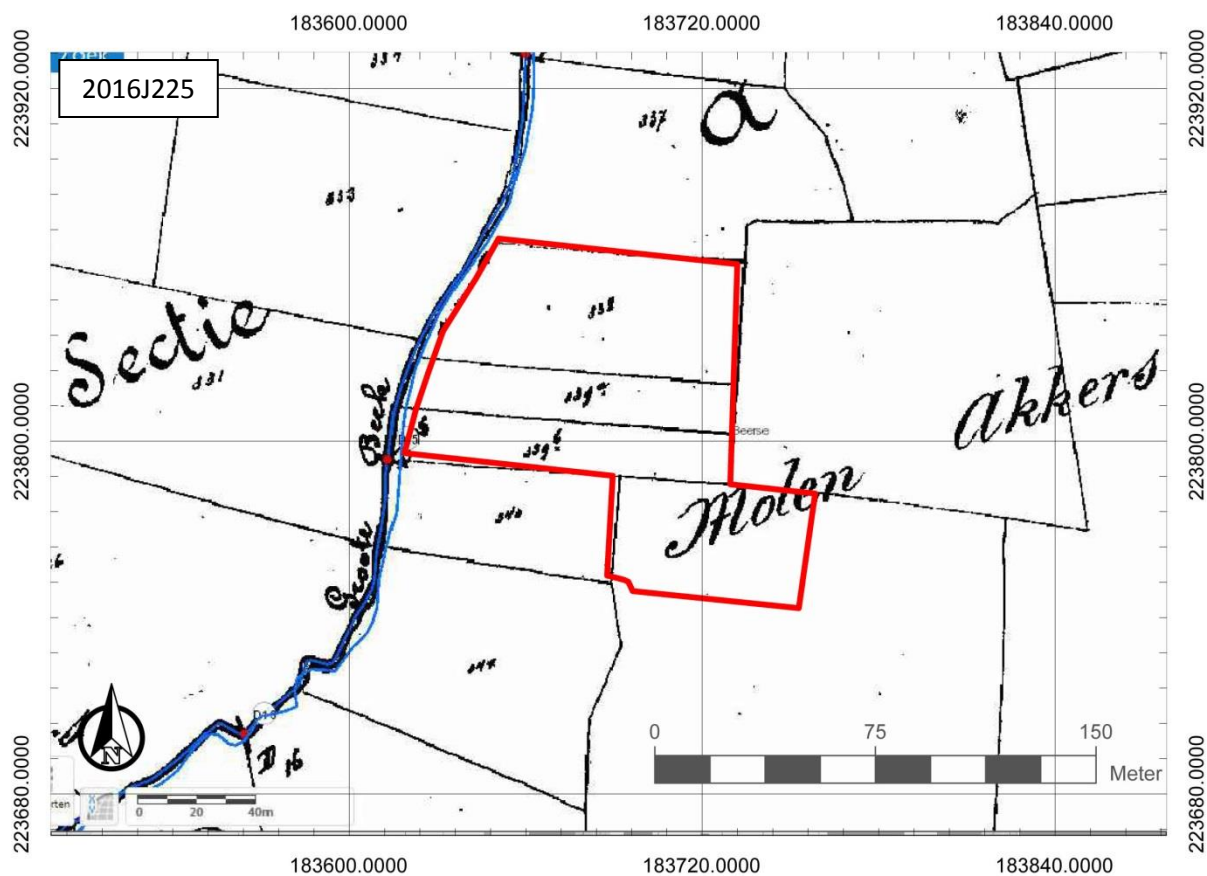
¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Molenstraat, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/101414> (geraadpleegd op 24 oktober 2016). <http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=5540>

Figuur 16: Kabinetkaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied - detail (www.geopunt.be)

Figuur 17: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

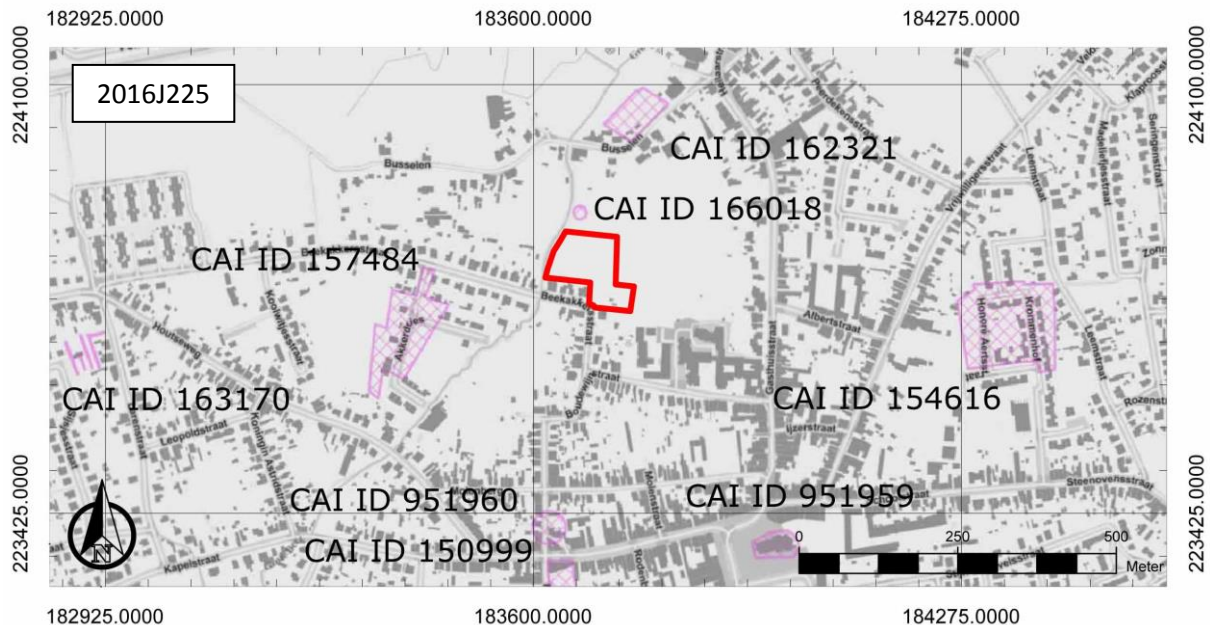
Figuur 18: Atlas der Waterlopen 1877 (<http://geoloket.provincieantwerpen.be>)

Figuur 19: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI)¹² vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het plangebied waar archeologische resten waargenomen zijn (Figuur 20).

Figuur 20: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerendergoed.be/>)

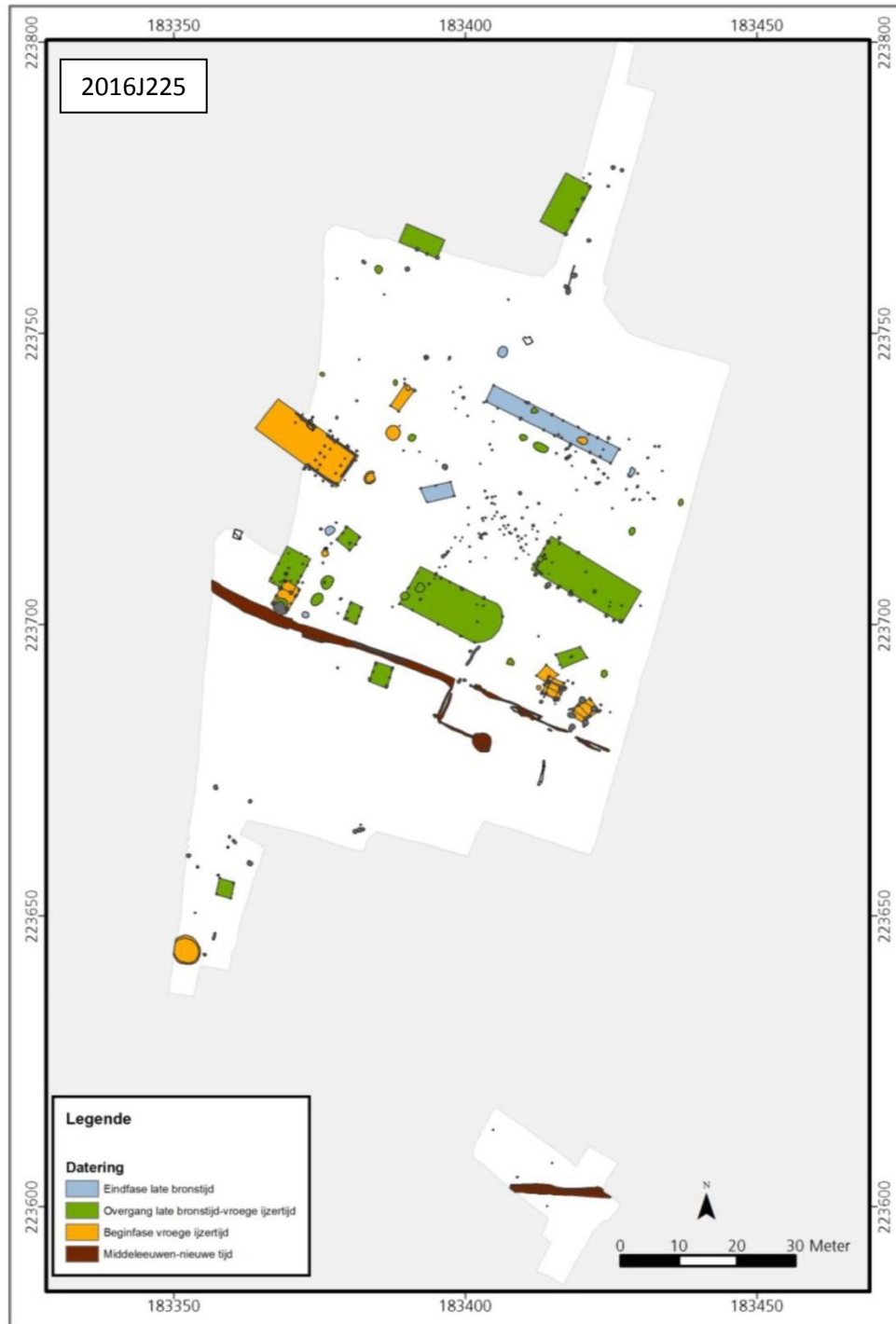
De locatie Busselen (CAI ID166018) net ten noorden van het onderzoeksgebied leverde een losse vondst op uit de bronstijd, namelijk een bronzen kokerbijl. Ze zat ca. 15 cm in de grond.¹³ Ter hoogte van Heilaar (CAI ID 162321), circa 200 m ten noorden van het onderzoeksgebied werden nederzettingssporen mogelijk uit de vroege ijzertijd aangetroffen. Het gaat om sporen van mogelijke vierpalige bijgebouwen, een boerderij en een waterput.¹⁴ Op de site Beekakkers (Verkaveling Akkerbeek, CAI ID 157484, Figuur 21), circa 300 m ten westen van het onderzoeksgebied en aan de overzijde van de Grote Beek werden nederzettingssporen uit de late bronstijd tot vroege ijzertijd aangetroffen. Het gaat om vier huisplattegronden (woonstalhuis), verschillende bijgebouwen en een waterput. Een depot met twee intacte bronzen kokerbijlen en fragmenten van holle ringen, ter plaatse gebroken, werd gevonden in een paalspoor van een achtpalig bijgebouw. Er werd in een kuil vlakbij een ander bijgebouw nog een fragment van een bronzen bijl gevonden.¹⁵

¹² De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of aanwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 166018, Busselen (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 162321, Heilaar (geraadpleegd op 24 oktober 2016)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157484, Beekakkers (Verkaveling Akkerbeek) (geraadpleegd op 19 oktober 2016). Scheltjens *et al.* 2013.

Figuur 21: Overzicht van sporen en structuren op de site Beekakkers (Scheltjens *et al.* 2013, 22, fig. 5.1)

Ter hoogte van de Sijsjesstraat (Beerse-Busselen, CAI ID 163170) werden ook vondsten aangetroffen uit de ijzertijd.¹⁶ Op de site Krommenhof (CAI ID 154616), op circa 500 m ten oosten van het onderzoeksgebied werd een grafveld uit de midden-bronstijd aangetroffen, dat ingericht werd rond een grafmonument uit het laat-neolithicum.¹⁷ De site Lindenlaan I (CAI ID 150999), circa 250 m ten

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 163170, Sijsjesstraat (Beerse-Busselen) (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 154616, Krommenhof (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

zuiden van het onderzoeksgebied gesitueerd, leverde sporen op uit de Romeinse tijd. Een mogelijk 1ste-eeuwse waterput wordt oversneden door een waterkuil uit de 2de of het begin van de 3de eeuw.¹⁸

De hoger vermelde site Krommenhof (CAI ID 154616) leverde ook resten op uit de vroege en volle middeleeuwen. Het gaat om een Merovingisch graf. Ook werden bewoningssporen (bijgebouwen) uit deze periode vastgesteld, evenals uit de Karolingische periode en de volle middeleeuwen. Bij de bewoningssporen uit de Karolingische periode gaat het om een hoofdgebouw, een bijgebouw en een waterput.¹⁹ De ten zuiden van het onderzoeksgebied is de Sint-Lambertuskerk gelegen (CAI ID 951959). Deze gaat ook terug tot de volle middeleeuwen.²⁰ Ter hoogte van de Sijsjesstraat (Beerse-Busselen, CAI ID 163170) werden ook vondsten aangetroffen uit de vroege en volle middeleeuwen.²¹

De Molen van Beerse (CAI ID 951960, zie ook 2.4.2) bevindt zich ten zuiden en gaat zeker terug tot in de 17de eeuw.²²

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied zijn reeds verschillende resten gevonden uit de metaaltijden, waaronder ook enkele bronzen voorwerpen. De kans dat gelijkaardige resten ook aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied is groot. Het terrein kent namelijk een hoog archeologisch potentieel door zijn landschappelijke ligging op de cuesta, nabij de Grote Beek en langs een vallei. Dit maakt dat het terrein ook potentieel heeft voor steentijd artefactensites. Vooral in een straal van 200 m ten opzichte van natte gebieden, zoals de Grote Beek in dit geval, is er een hoge verwachting voor kampementen uit de steentijd.²³ In de omgeving zijn nog geen vondsten uit de steentijd gekend. De verwachte aanwezigheid van een plaggenbodem maakt dat een goede bewaring van het bodemarchief verwacht wordt. Daartegenover staat dat een oudere bodem mogelijk opgenomen is in het plaggendeck.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's zijn we geïnformeerd over de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein. Ze tonen dat het onderzoeksgebied steeds in gebruik geweest is als akkerland. Later raakte het uiterste zuiden van het onderzoeksgebied bebost. Het betreft dus geen historisch bos. Uit de landschapshistoriek en gebruiksevolutie van het terrein blijken geen grootschalige verstoringen plaatsgevonden te hebben. Samen met de verwachte aanwezigheid van een plaggenbodem wijst ook dit erop dat een goede bewaring van het bodemarchief te verwachten is.

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150999, Lindenlaan I (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

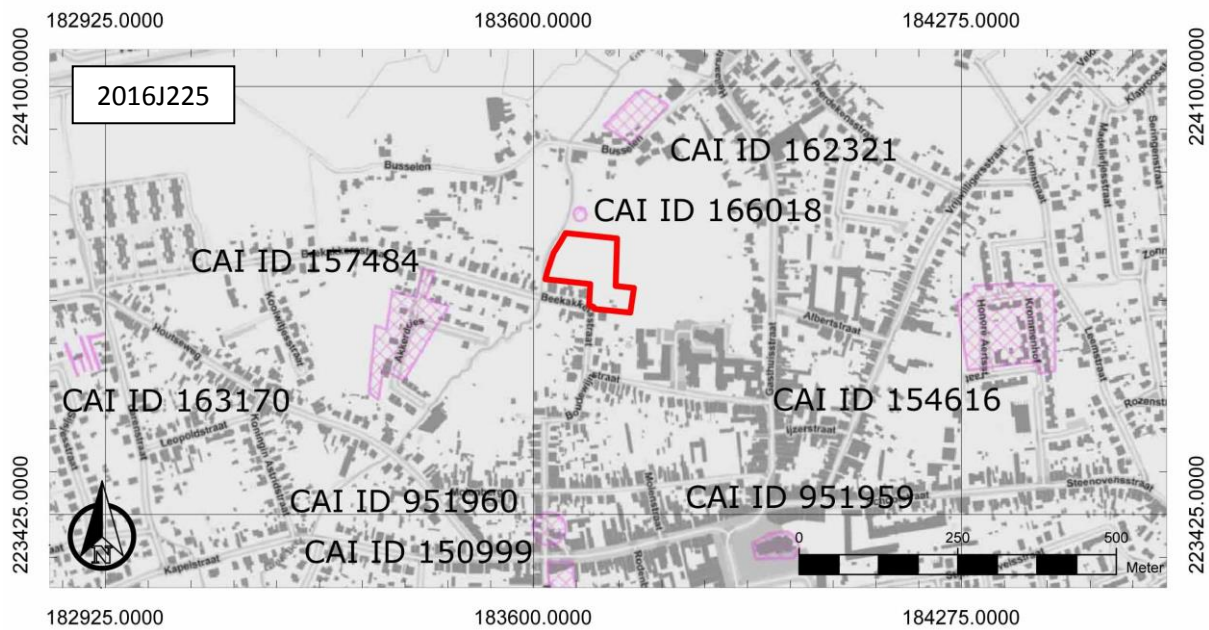
¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 154616, Krommenhof (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 951959, St.-Lambertuskerk (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 163170, Sijsjesstraat (Beerse-Busselen) (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 951960, Molen van Beerse (geraadpleegd op 19 oktober 2016)

²³ Moonen 2008, 80-82

Figuur 22: Synthesekaart

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen en de aanleg van wegenis. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringdiepte niet vast. Ook dient in acht genomen te worden dat de geplande werken compactie van de bodem zullen veroorzaken buiten de zones waar de eigenlijke werken voorzien worden. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het onderzoeksgebied kent een hoog archeologisch potentieel. Daarop wijst de gunstige landschappelijke ligging en de verwachte gunstige bewaringstoestand van het bodemarchief. De geplande werken betekenen een bedreiging van het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied. Daarom is verder archeologisch vooronderzoek aangewezen.

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering kan aanwijzingen geven over te verwachten archeologische sporen in de ondergrond. Gezien de eerdere vondst van metalen voorwerpen in de ploeglaag in de omgeving van het onderzoeksgebied is het nodig om een veldkartering uit te voeren aan de hand van metaaldetectie. De veldkartering dient hoogstwaarschijnlijk nog gevolgd te worden door ander archeologisch vooronderzoek om de aard, datering en spreiding van de archeologische sporen in kaart te brengen en te evalueren. Gezien de eerdere vondst van metalen voorwerpen in de ploeglaag in de omgeving van het onderzoeksgebied is een voorafgaandelijke veldkartering door middel van metaaldetectie noodzakelijk voor vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd wordt.

Verder dient een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd te worden. Daaruit moet blijken of een verkennend archeologisch booronderzoek nodig is om eventuele steentijd artefactensites op te sporen. Indien nodig kan dit nog gevolgd worden door een waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten in functie van steentijdonderzoek.

Het is ook nuttig een proefsleuvenonderzoek uit te voeren op het terrein, omdat de aanwezigheid van archeologische sporen uit zeer veel verschillende periodes verwacht worden binnen het onderzoeksgebied. Om uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied is het noodzakelijk een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Dit biedt namelijk meer ruimtelijk inzicht dan een proefputtenonderzoek. Bovendien wordt een archeologische site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht.

2.4.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Het onderzoeksgebied kent een hoog archeologisch potentieel. Landschappelijk kent het terrein een gunstige ligging: op de cuesta, aan de rand van de Grote Beek. Het bureauonderzoek geeft aan dat een goede bewaring van het bodemarchief te verwachten is. Ook verschillende vondsten in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied geven aan dat het archeologisch potentieel hoog is, met name voor archeologische sporen en vondsten uit de metaaltijden. Ook sporen uit de vroege en volle middeleeuwen zijn aanwezig in de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied. Mogelijk komen ze ook voor binnen het onderzoeksgebied. Gezien het hoge archeologische potentieel is verder archeologisch vooronderzoek nodig.

2.4.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied een hoog archeologisch potentieel kent, vooral met betrekking tot de metaaltijden en in mindere mate ook met betrekking tot de middeleeuwen. Gezien de gunstige landschappelijke ligging zijn echter ook sporen uit andere periodes mogelijk aanwezig op het terrein. Daarom is verder archeologisch vooronderzoek aangewezen, om hierover uitsluitsel te geven.

3 Bibliografie

3.1 Publicaties

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Bogemans, F., 2005: *Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 2 - 8. Meerle – Turnhout*, Brussel.

Moonen, B.J., 2008: Begrensd verleden. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart en de cultuurhistorische waardenkaart voor de gemeente Venray. Deelrapport I: Toelichting op de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart en cultuurhistorische waardenkaart, (RAAP-rapport 1482), Weesp.

Scheltjens, S./G. Bervoets/S. Hertoghs/S. Delaruelle, 2013: Bewoning uit de late bronstijd en de vroege ijzertijd aan de Beekakkers in Beerse, (ADAK rapport 47), Turnhout.

Van Doesburg, J./M. De Boer/J.H.C. Deeben, 2007: Essen in zicht. Essen en plaggendecken in Nederland. Onderzoek en beleid, (Nederlandse archeologische rapporten 34), Amersfoort.

3.2 Websites

CadGis (2016)
http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Cartesius (2016)
<http://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2016)
<https://cai.onroerenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2016)
<http://dov.vlaanderen.be>

Gemeente Beerse (2016)
<http://www.beerse.be>

Geoloket Provincie Antwerpen (2016)
<http://geoloket.provincieantwerpen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2016)
<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

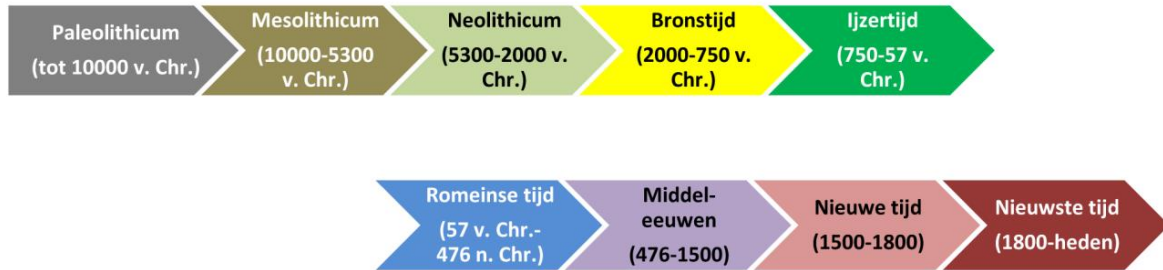
Geopunt Vlaanderen (2016)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2016)
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2016)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

4 Bijlagen

4.1 Archeologische periodes

4.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2016J225

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
3	Bouwplan	Bestaande en ontworpen toestand	1:1	Digitaal	19/10/2016
8	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
9	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	19/10/2016
10	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	19/10/2016
11	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	19/10/2016
12	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
13	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
14	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
15	Bodemgebruikskaat	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/10/2016
16	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	24/10/2016
17	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	19/10/2016
18	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	19/10/2016
20	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	19/10/2016
21	Historische kaart	Atlas der Waterlopen	1:1	Digitaal	24/10/2016
22	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	24/10/2016
23	Overzichtskaat	Site Beekakkers	1:1	Digitaal	25/10/2016
24	Synthesepan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	24/10/2016

4.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016J225

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	19/10/2016
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	19/10/2016
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	19/10/2016